

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΘ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Δ'

Η ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ Ι. ΚΑΝΟΝΩΝ "ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ", ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟ

ΑΜΙΛΚΑ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΥ

Μετά μακράν ἀναμονήν, ἐξεδόθη εἰς τὰς Litterae Apostolicae τοῦ Βατικανοῦ τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέροντος Motu Proprio «Cleri sanctitati» τοῦ ἄρτι μακαρίας τῆς λήξει γενομένου Πάπα Πίου ΙΒ'. τῆς 2ας Ἰουνίου 1957, De Ritibus Orientalibus, de personis περιέχον τὴν κωδικοποίησιν τῶν Ἱ. Κανόνων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ ὄργανα καθόλου (de personis) τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν μετὰ τῆς ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν κοινωνίᾳ εὐρισκομένων (οὐνιτικῶν) ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, δημοσιευθὲν εἰς τὰ Acta Apostolicae Sedis 1957 (σελ. 433-603) καὶ τιθέμενον εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου 1958.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἀπὸ μακροῦ προετοιμαζομένη κωδικοποίησις αὕτη ἤρξατο ἐμφανιζομένη ἀπὸ τοῦ 1950 καὶ ἐξῆς διὰ τεσσάρων μέχρι τοῦδε Motu proprio τοῦ ἰδίου Πάπα: τοῦ Motu Proprio «Crebrae Allatae» τῆς 22ας Φεβρουαρίου 1949 de disciplina Sacramenti matrimonii pro Ecclesia Orientali, τοῦ Motu Proprio «Solicitudinem Nostram» τῆς 6ης Ἰανουαρίου 1950, «De Iudiciis», τοῦ Motu Proprio «Postquam Apostolicis Litteris» τῆς 9ης Φεβρουαρίου 1952, de religiosis, de bonis ecclesiae temporalibus de verborum significatione καὶ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευμένου τελευταίου «Cleri Sanctitati». Ταῦτα καὶ τὰ ἐπακολουθησόμενα θὰ ἀποτελέσουν τὸν «Codicem Juris Canonici (Orientalis)», ὁ ὁποῖος, ὁμοῦ μετὰ τοῦ λατινικοῦ Corpus Juris Canonici θὰ ἀποτελῇ τὴν κυρίως πηγὴν τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς ὅλης Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ πληρότητι αὐτῆς.

Τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν εἶναι εὐλογον οὐ μόνον διότι, ἀνεξαρτήτως τῆς προελεύσεώς της, τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται κωδικοποίησις τῶν κανόνων τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῶν τὴν κωδικοποίησιν περιλαμβανόντων Motu Proprio σαφῶς καθορίζεται ἡ ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας θέσις τῶν κατ' ἀνατολὰς ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τοῦ Πάπα. Ἡ παπικὴ πρωτοβουλία τῆς κωδικοποιήσεως ταύτης, μετὰ τὴν πρό τινων δεκαετηρίδων ἐπὶ Βενεδίκτου τοῦ ΙΕ'

ἐκδοσιν τοῦ Codex Juris Canonici τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ πολλοῦ γνωστῆ, συμπληροῖ τὸν νομοθετικὸν κώδικα τοῦ πολυπλόκου καὶ μεγαλειώδους ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανισμοῦ, ὁ ὁποῖος λέγεται Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία καὶ συστηματοποιεῖ κατ' ἀριστουργηματικὸν τρόπον πάσας τὰς πηγὰς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. Τὸ μνημειῶδες τοῦτο ἔργον καὶ ἰδίᾳ ἢ κωδικοποιήσεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῶν ἀ' Ανατολικῶν Ἐκκλησιῶν» πληροῖ ἡμᾶς χαρᾶς, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἀποτελεῖ πικρὰν ὑπόμνησιν τῆς καὶ ἐν τούτῳ βραδυκινήσιας — ἐν προκειμένῳ δ' ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου — τῆς Ἐκκλησίας μας.

I

Ὡς γνωστὸν κατ' ἐπανάληψιν ἐτονίσθη παρ' ἐμοῦ ἡ ἀνάγκη τῆς καταρτίσεως τῆς κωδικοποιήσεως τῶν Ἱ. Κανόνων, ἢ ἔλλειψις τῆς ὁποίας θέτει εἰς δυσκολωτάτην θέσιν τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς διοικητικῆς μηχανῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς πρὸς ἄλλα μὲν, ἀλλ' ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου.

Δυστυχῶς ἢ κατ' εἰσῆγησίν μου σχετικῆ ἀπόφασις τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Συνεδρίου τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας τοῦ 1936 (Τόμος Πρακτικῶν, 1939, σελ. 308 καὶ 463) περὶ συστάσεως εἰς τὰς ἐπὶ μέρος αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας καταρτισμοῦ εἰδικῆς διορθοδόξου ἐκ κανονολόγων ἐπιτροπῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ προετοιμασίαν τῆς κωδικοποιήσεως, διαβιβασθεῖσα καταλλήλως καὶ ἐγκαίρως εἰς πάσας τὰς αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, φυσικὰ δ' ἐκ τῶν πρώτων καὶ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, οὐδεμιᾶς ἔτυχε προσοχῆς, μόλις δὲ τώρα ἀναφαίνεται δειλὰ ἢ κωδικοποιήσεις τῶν Ἱ. Κανόνων ὡς ἐν τῶν προτεινομένων θεμάτων τῆς μελλούσης νὰ συνέλθῃ προσυνόδου τοῦ Ἁγίου Ὁρους¹, ὁψέποτε αὕτη συνέλθῃ.

Βεβαίως πᾶσαι σχεδὸν αἱ ὀρθόδοξοι αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι κατατρύχονται ἀδιακόπως ὑπὸ παντὸς εἴδους καὶ μορφῆς (πολιτικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως) συμφοράς, οἷας οὐδέποτε ἐγνώρισαν μέχρι τοῦδε αἱ ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως. Διὰ τῶν συμφορῶν τούτων ὅλως φυσικῶς ἀφαίρειται πᾶσα διάθεσις καὶ πρωτοβουλία καὶ ἐλευθερία ἀπασχολήσεως μετὰ βασιικωτέρα καὶ γενικώτερα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, ἐν τῶν ὁποίων βεβαίως εἶναι καὶ ἡ κωδικοποιήσις. Τὴν δικαιολογίαν ταύτην δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐπικαλεσθῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἂν καὶ κατ' ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην καὶ αἱ λοιπαὶ ἐμπερίστατοι αὐτοκέφαλοι ἐκκλησίαι δὲν θὰ ἐκωλύοντο σπουδαίως ἐκ τῆς λοιπῆς κακοδαιμονίας τῶν εἰς τὴν κατόπιν συνεννόσεως μετὰ τῶν ἀδελφῶν ὀρθο-

(1) Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἐκεῖ ὡς πρὸς τὸ θέμα συζήτησις δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ ἀφορᾷ εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς ἀρμοδίας πρὸς τοῦτο ἐπιτροπῆς, διότι οὐδεὶς βέβαια ἀναμένει νὰ καταρτισθῇ ἡ κωδικοποιήσις ὑπὸ τῆς Συνόδου.

δόξων ἐκκλησιῶν ἐφαρμογὴν τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Συνεδρίῳ τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας, ἡ ὁποία ἔκτοτε τυχὸν ἐφαρμοζομένη θὰ εἶχεν ἡδὴ νὰ παρουσιάσῃ σπουδαῖα ἐπιτεύγματα, διὰ τῆς ἡσύχου καὶ καθαρᾶς ἐν συνεννοήσει ἐπιστημονικῆς συνεργασίας τῶν κανονολόγων τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν.

Οὕτως, ὡς πρὸς τὴν κωδικοποίησιν ἀπέμεινεν ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία, ὅπου ὑπάρχει, ὡς ἡ τῆς ταπεινότητός μου, ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ἀσχολουμένης εἰς τὴν σύναξιν τοῦ ἀναγκαιῶντος ὕλικου διὰ τὸν μελλοντικὸν καταρτισμὸν τῆς κωδικοποιήσεως¹. Βεβαίως οὐδενὸς διαφεύγει τὴν προσοχὴν ὅτι τὸ ἔργον τῆς κωδικοποιήσεως τῶν Ἱ. Κανόνων καὶ ἄλλων διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων εἶναι βαρὺ, δύσκολον καὶ ἐκτεταμένον καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἔργον οὔτε ἐνὸς κανονολόγου, οὔτε συντάξεως μιᾶς προχειρολόγου διατριβῆς ἢ τῆς κατασκευῆς ἀπιθήνου καὶ ἄνευ ἀξίας συμπιλήματος τῶν Ἱ. Κανόνων, ἀλλ' ἔργον κωπιώδους καὶ ἐμπεριστατωμένης θεολογικῆς συνεργασίας εἰδικῶν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἐπιστημόνων, μακρᾶς πνοῆς, καὶ συστηματικῆς μελέτης τῶν ἐπιχωριαζόντων ὡς πρὸς τοῦτο ἰδιωτισμῶν τῶν ἐπὶ μέρους ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, ἐν συνδυασμῷ τοῦ νεωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ παρὰ ταῦταις καὶ ἐθιμικοῦ δικαίου, διὰ τὰς παρουσιαζομένας ἐν αὐταῖς ἱκανὰς καὶ σπουδαίας παραλλαγὰς ἀπὸ τοῦ βασικοῦ Κανονικοῦ Δικαίου.

Τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς εἶπον, εἶναι βαρὺ ἔργον μακρᾶς πνοῆς, διότι ἐκτὸς τῆς λίαν ἐκτεταμένης πρᾶτικότητος τοῦ πρὸς ἐπεξεργασίαν ὕλικου, ἡ ἐν καιρῷ ἐξέτασις καὶ μελέτη αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας καὶ αἱ ἀναγκαιῶσαι πρὸς τοῦτο συνεννοήσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων αὐτοκεφάλων ἐκ-

(1) Ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀρθρου τούτου, ἐφ' ὅσον θὰ ἀνεβάλετο εἰσέτι ἡ σχετικὴ ἐνέργεια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εὐχαρίστως θὰ ἀνελάμβανον τὴν πρωτοβουλίαν τῆς, ὡς πρὸς ἡμᾶς, συνεργασίας τῶν παρ' ἡμῖν τυχόν κανονολόγων, ἀκόμη καὶ τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὸ κανονικὸν δίκαιον, (διότι χρειάζονται πολλοὶ καὶ καλοὶ ἐργάται) διὰ τὸν ἐκ μέρους ἡμῶν καταρτισμὸν πρώτου τινὸς σχεδίου κωδικοποιήσεως, τὸ ὁποῖον ἂν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην σοβαρότητα, θὰ ἡδύνατο ν' ἀποτελέσῃ βᾶσιν εὐρυτέρας συνεργασίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετὰ τῶν κανονολόγων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς ἄλλας ὀρθοδόξους αὐτοκεφάλους ἐκκλησίας. Τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην θὰ ἀνελάμβανον εὐχαρίστως καὶ ἀπὸ στοιχειῶδες ἀκόμη ἐπιστημονικὸν τοῦλάχιστον ἐνδιαφέρον. Ἄν δὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐξεδηλοῦτο θερμότερον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐλάμβανε χαρακτῆρα καὶ μορφήν πρωτοβουλίας αὐτῆς, τιμὴ ἰδικῆ τῆς θὰ ἦτο ἡ ἐν καιρῷ ἐμφάνισις ἐτοιμοῦ σχεδίου κωδικοποιήσεως ἐκ μέρους τῆς ἐλληνικῆς ἐπιστήμης τοῦ Κανονικοῦ καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου. Θὰ εἶμαι δὲ εὐτυχῆς ἂν εἰς τὴν οἶοναί Ἐκκλησίᾳ μου ταύτην, θὰ ἐβλεπον ἀνταποκρινομένους τοὺς παρ' ἡμῖν ἀσχολουμένους μὲ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον καὶ τοὺς συγγενεστέρους πρὸς αὐτὸ κλάδους τῆς Θεολογικῆς καὶ Νομικῆς Ἐπιστήμης, ἐπὶ ἐτοιμασίᾳ τοῦ ἔργου ἔστω καὶ ἰδιωτικῶς διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἐπιστήμης. Ἄν δὲ καὶ ἄλλος τις κανονολόγος θὰ ἤθελε νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκροτήσεως τῆς ὡς ἄνω ομάδος καὶ τῆς ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του ὀργανώσεως καθόλου τῆς προτεινομένης συνεργασίας, ἡ ταπεινότης μου δηλοῖ ὅτι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνασκοπῆς θὰ συνεριγάζετο.

κλησιῶν, μάλιστα σήμεραν, ἀπαιτοῦν χρόνον πολὺ. Ἐὰν δὲ καὶ κατωρθοῦτε ἡ κατάρτισίς του, πάλιν θὰ ἀπηρτεῖτο χρόνος πολὺς συνεννόησεως διὰ τὴν ὑπὸ ἐπιφύλαξιν ὁμόφωνον ἀποδοχὴν αὐτοῦ δοκιμαστικῶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων, καὶ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν ἐγκρίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς μελλούσης 8ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁπέποτε θὰ συνεχίρητο αὐτή.

Βεβαίως ἡ τυχὸν σύμπτωσης ὁμοφωνίας ὄλων τῶν αὐτοκεφάλων ἐκκλησιῶν ὡς πρὸς τὸ ἐνδεχομένως ἄρτιον τῆς ὑπὸ τῶν κανονολόγων ἐτοιμασθησομένης κωδικοποιήσεως, θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν κατ' ὁμόφωνον ἀπόφασιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦδε ἐφαρμογὴν αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ζωῇ ὑπὸ τὴν ὡς ἄνω αἵρεσιν, διότι μόνῃ ἡ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος θὰ εἶχε τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἀποδεχθῇ καὶ ἐγκρίνῃ τὴν κωδικοποίησιν καὶ συνεπῶς τὴν μεταβολὴν κανόνων Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἄλλὰ καὶ ἡ διαδικασία αὐτή, ἐν σχέσει πρὸς τὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, θὰ εἶναι μακρά. Πάντως ὅμως ἡ ἐργασία πρέπει κάποτε νὰ ἀρχίσῃ καὶ θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον ἂν ἡ προβληθεῖσα ὑφ' ἡμῶν πρωτοβουλία ἐπραγματοποιεῖτο, διὰ τὴν τόσῃν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου.

Ἡ ἐν ἀρχῇ ἀκόμη μακρὰ αὐτὴ παρέκβασις ἐκ τοῦ κυρίως θέματός μου δικαιολογεῖται, διότι εἶναι εὐλογος ἡ δυσφορία μου διὰ τὴν παραμέλησιν καὶ ἀναβολὴν τοῦ ἔργου τῆς κωδικοποιήσεως παρ' ἡμῖν, ἡ δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελειωθεῖσα κωδικοποίησις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἄνευ καὶ τῆς παραμικρᾶς ζηλοφθόνου διαθέσεως, κατὰ φυσικὸν λόγον ἐκκαλεῖ—ἀνεξαρτήτως τῶν προκαλούντων αὐτὴν λόγων—τὴν ἀνυπομονησίαν μας δι' ἔργον, τὴν παραμέλησιν τοῦ ὁποίου δὲν δικαιολογεῖ ἡ ἰδική μου τοῦλάχιστον ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις, μετὰ μάλιστα τὴν τόσον ἐγκαίρως γενομένην πρότασιν τοῦ ὡς ἄνω Συνεδρίου.

II

Τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἀναγγελθὲν λοιπὸν καὶ διὰ τοῦ τετάρτου τούτου Motu Proprio κατὰ τὸ πλεῖστον πραγματοποιηθὲν ἔργον τῆς κωδικοποιήσεως τῆς κανονικῆς νομοθεσίας τῶν κατ' ἀνατολὰς ἐκκλησιῶν, τῶν ἐν κοινωσίᾳ μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εὐρισκομένων ἀνεμένετο ἐκ μέρους ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων κανονολόγων μετὰ πραγματικῆς ἀνυπομονησίας, διότι πλὴν τοῦ ἀντικειμενικοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ, θὰ ἀποτελῇ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν κωδικοποίησιν, σπουδαιότατον βοήθημα, καὶ φωτεινότατον ὀδηγὸν εἰς τὰς ἰδικὰς μας προσπάθειας κωδικοποιήσεως τῶν Ἱ. Κανόνων. Ἡ διαφορὰ τῆς μεθόδου τὴν ὁποίαν θὰ ἀκολουθήσωμεν διὰ τὴν ἰδικὴν μας κωδικοποίησιν καὶ τὴν ἐν πολλοῖς διαφορετικὸν ὄλικόν, τὸ ὁποῖον ἔχομεν πρὸ ἡμῶν πρὸς ἐπεξεργασίαν, οὐδαμῶς μειώνει τὴν ἀξίαν δι' ἡμᾶς τῆς λατινικῆς κωδικοποιήσεως τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλη-

σιῶν, διὰ τὴν ἐν πολλοῖς δι' αὐτῆς καθοδηγήσιν μας καὶ τοῦτο οὐ μόνον διότι οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐκ πνεύματος κατωτέρου φανατισμοῦ θὰ ἀπηξίου νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὴν ἐκεῖθεν προερχομένην πολύτιμον ἐργασίαν, ἐν τῇ ἐρεύνη τῆς ὁποίας πολλὰ τὰ κοινὰ θὰ ἐμφανισθοῦν μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητήσῃ καὶ συνεπῶς νὰ περιφρονήσῃ τὴν λιπαρὰν καλλιέργειαν τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἐν τῇ Ῥωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν Ἐκκλησία τῆς ἐπιστήμης ταύτης¹, καὶ διὰ τῆς ὁποίας κατωρθώθη τὸ μνημειῶδες τοῦτο ἔργον τῆς κωδικοποιήσεως.

Πράγματι δέ, δὲν εἶναι δυνατὸν ἢ νὰ θαυμάσῃ τις τὴν ἐξαιρετικὴν δεξιότητιαν καὶ ἀληθινὴν θεολογικὴν ἐμβρίθειαν, μεθ' ὧν ἐγένετο ἡ ἀψογος διατύπωσις τῶν νέων κανόνων τῆς κωδικοποιήσεως ταύτης καὶ ἡ οὐσιαστικὴ καὶ μορφολογικὴ ἀκόμη προσαρμογὴ αὐτῆς πρὸς τὸ ἕτερον μνημειῶδες ἔργον τῆς κωδικοποιήσεως τοῦ λατινικοῦ κανονικοῦ δικαίου τοῦ Codex Juris Canonici (Latini).

Βεβαίως διεξερχόμενος τὸ νέον Motu Proprio de personibus, εὐρέθην πρὸ οὐχὶ καὶ ἐντελῶς περιέργου ἐκπλήξεως διὰ τὴν μορφήν καὶ τὴν ἐν τῷ ἀκολουθηθέντι συστήματι γενομένην διάρθρωσιν τῆς κωδικοποιήσεως, ἄτινα ἀκουσίως μοῦ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν τὸ γραφικὸν «αἱ μὲν χεῖρες χεῖρες Ἡσαῦ, ἡ δὲ φωνὴ φωνὴ Ἰακώβ»! Διότι ἡ κωδικοποίησις αὕτη, οὕσα κωδικοποίησις τοῦ ἀνατολικοῦ οὕτως εἰπεῖν Κανονικοῦ Δικαίου ἔχει μορφήν, χαρακτηῖρα καὶ γνωρίσματα ἐκδήλωσιν Ῥωμαιοκαθολικά, δι' ὧν αὐτομάτως τίθεται τὸ ἐρώτημα: Πρόκειται περὶ κωδικοποιήσεως τῶν κανόνων τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, τῶν κατὰ τὰ ἐκεῖθεν κατὰ κόρον διαβεβαιούμενα ἐχουσῶν πλήρη καὶ ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν ἐντὸς τῶν κόλπων ἐκείνης καὶ διατηρουσῶν ταύτην, πλὴν βεβαίως τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Πάπα κατὰ τὴν Ῥωμαιοκαθολικὴν ἀντίληψιν, ἢ περὶ ἐπισήμου ἐπισηφραγίσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεως τῆς ὑπ' ἡμῶν ἐπιρριπτομένης κατὰ τῆς Οὐνίας μομφῆς, ὅτι αὕτη εἶναι ἀπλοῦστατα ὑπὸ ὀρθόδοξον φαινόμενον οὐχὶ τμημα ἀναπόσπαστον τῆς μιᾶς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (διότι τοῦτο ἀναμφισβητήτως εἶναι), ἀλλὰ ἑτεροφανῆς ὄψις αὐτῆς ἥτις ἐν πᾶσι, ἀκόμη ἐν πολλοῖς καὶ ἐν τοῖς τελετουργικοῖς, συνθλίβει τὰ ἀνατολικά στοιχεῖα, ξένα καὶ σχεδὸν ἀπαράδε-

(1) Ὡς γνωστὸν ἡ ἀπὸ αἰώνων καλλιέργεια αὕτη τῆς ἐπιστήμης τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου παρὰ τῇ Ῥωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦτο ἀπὸ τὰς θεολογικὰς σχολὰς, αἱ ὁποῖαι εἰσέτι τὸ θεραπεύουν καὶ νὰ ἀποτελέσῃ ἰδίαν σχολὴν ἐν τοῖς Ῥωμαιοκαθολικοῖς Πανεπιστημίοις. Πράγματι δὲ εἰς πλεῖστα Πανεπιστήμια ἀπὸ πολλοῦ λειτουργοῦν εἰδικαὶ σχολαὶ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου παραπλευρῶς πρὸς τὰς θεολογικὰς, ἐν ταῖς ὁποῖαις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς θεολογικῆς ἐργασίας τῶν δευτέρων καλλιεργεῖται εἰδικῶς τὸ Κανονικὸν Δίκαιον ἐπὶ συνεχεῖα μακραίωνος ἐν τῇ Δύσει παραδόσεως, τοῦθ' ὑπερ ἐξήγει καὶ τὴν βαθύτατα χαραγμένην νομικότητα καὶ κανονικότητα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, εἰς ὅλας δ' ἀνεξαιρέτως τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.

κατα ἐντὸς τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ περιβάλλοντος καὶ προωρισμένα (οὐσιαστικώτερα καὶ ἐξωτερικὰ ἀκόμη, ὡς δεικνύει φερ' εἰπεῖν, ἡ οὐσιαστικὴ καὶ ἐξωτερικὴ θέσις καὶ ἐμφάνισις τοῦ τέως ὑποψηφίου Πάπα, διακεκριμένου Ἀρμενίου Καρδινάλιου Ἀγκατζιανιανῶν κατὰ τὴν πρόσφατον παπικὴν ἐκλογὴν) ἐνωρίτερα ἢ ἀργότερα νὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ ἀφομοιωθοῦν πλήρως πρὸς τὸ κατὰ τὰ ἄλλα θαυμάσιον ὁμοιομορφικὸν (uniformitas) σύστημα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας;

Ἄλθως ἡ διαλαλουμένη ἐλευθερία διατηρήσεως τῆς οὐσίας τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἀναγνωρίζουσῶν τὴν παπικὴν αὐθεντίαν (ὡς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν καὶ ἄλλως γενέσθαι), δὲν ἀντέχει εἰς βαθὺν ἔλεγγον. Ἴσως δ' ἐτονίζετο εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐπιτυχῶς διὰ τὸν δελεασμὸν τῆς προσχωρήσεως, ὅτε τὸ μορφοτικὸν ἐπίπεδον τῆς οὐνιτικῆς ἱεραρχίας καὶ τοῦ οὐνιτικῆς κλήρου ἦτο πολὺ χαμηλόν. Σήμερον δὲ, ὡς πιστοποιεῖται σαφῶς καὶ ἐκ τῆς μετὰ χεῖρας κωδικοποιήσεως ἢ πραγματικῆς διέθεσις ὁμοιομορφίας καὶ ἰσοπεδώσεως εἶναι πλέον ἢ καταφανής. Διότι καὶ μὲν εἰς τοῦτο θὰ ἀντετάσσετο τὸ ἐπιχείρημα: ἀλλ' αὕτη αὕτη λυγρὸν ἢ κωδικοποιήσις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν δὲν ὁμιλεῖ πλέον ἢ εὐγλώττως διὰ τὸν ἐν τῷ βατικανῷ περιβάλλοντι σεβασμὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας των; Ἄλλὰ ἡ ὅλη μορφή αὐτῆς δεικνύει σαφῶς, ὅτι παρὰ τὴν ἄχρι καιροῦ διατήρησιν τῆς ἰδιοτυπίας αὐτῶν ἐντὸς τοῦ λατινικοῦ περιβάλλοντος, ἐκ τῆς ὁποίας ἐνδεικτικῶς ἀφηρέθη καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ τίτλος («ὀρθόδοξος»), ἡ γραμμὴ κατευθύνσεως τῆς ἐντάξεως τῶν ἐκκλησιῶν τούτων εἶναι ἢ πρὸς τὴν τελικὴν ἀφομοίωσιν καὶ τὸν πλήρη ἐξαφανισμὸν τοῦ ἰδιοτύπου τῆς ὀρθοδοξίας, εἴ γε καὶ ὀρθοδοξία θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῆ, οὐχὶ ἢ ἐν ἀπλῇ κοινωνίᾳ, ἀλλὰ ἐν πλήρει ἀφομοιωτικῇ ὑποταγῇ τελοῦσα Οὐνία.

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὕρισκόμεθα πρὸ μιᾶς περιέργου ἐξακριβώσεως τῶν πραγμάτων, ἧτις ἐν πολλοῖς νοητῇ, ἀφίνει ὠρισμένα σημεῖα δι' ἡμᾶς τοὺς ἔξωθεν ἀνεξήγητα καὶ ἀκατάληπτα.

Πρόκειται δηλ. περὶ τῆς γενέσεως τῆς Οὐνίας. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ χρονολογιῶν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν λεπτομερειῶν ἀφήνω τὰ πράγματα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σήμερον μοναδικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἱστορικοῦ μας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Κονιδάρη. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἦτο ἀκριβὴς ἡ ἀντίληψις τῶν βατικανῶν κύκλων, ὅτι κακῶς ὁμιλοῦμεν περὶ Οὐνίας καὶ Οὐνιτῶν (ἀν καὶ ὁ βροσ δὲν εἶναι ἰδικός μας), διότι ἀπλοῦστατα τὰ διάφορα τμήματα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς καλοῦμεν οὐνιτικὰ καὶ συγκεκριμένως τὰ ἐν Καλαβρία καὶ Σικελία καὶ αὐτῇ τῇ Ρώμῃ (Crotta Ferata) καὶ ἔπειτα ἐν Οὐκρανία καὶ Ρουμανία καὶ τέλος ἐν Λιβάνῳ, Συρία καὶ ἄλλα, οὐδεμίαν ἐκδηλώσαντα ἀντίρρησην διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ πρωτείου (τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν λατινικὴν ἀντίληψιν πάντοτε ἀνεγνωρίζετο), ἐξηκολούθησαν φυσιολογικῶς τὴν ἐν τῇ μιᾷ (ἐν ῥωμαιο-

καθολικῇ ἐννοίᾳ) Ἐκκλησίᾳ συνύπαρξιν των μὲ ἀνενόηλητον τὴν διατήρησιν τοῦτύπου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πάλιν τὰ τοιαῦτα ὀρθόδοξα (λέγε οὐνιτικά) τμήματα τῆς Ἐκκλησίας, ἔστω καὶ ἄνευ οἰασθήποτε εἰδικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἀναγνωρίσεως τῆς αὐθεντίας τοῦ Πάπα καὶ εἰδικῆς πράξεως ὑπαγωγῆς ὑπ' αὐτὸν (κατὰ τὴν λατινικὴν ἐννοιαν τοῦ Θεσμοῦ), διότι ἐξηκολούθουν τὸν ἀνέκαθεν ὑφιστάμενον ρυθμόν, καὶ ἂν δὲν προσεχώρησαν κατὰ τὴν ἀντίληψιν ταύτην εἰς τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν, πάντως ὁμως ἐξῆλθον τῆς σφαιρας τῆς διδασκαλίας καὶ νοοτροπίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπ' ἀρχῆς ἀγνοεῖ τὴν περὶ τοῦ Πάπα θεωρίαν, στερρῶς ἐχομένη τοῦ δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος ἀπὸ τῆς πρώτης ἰδρύσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἐν τούτοις, ὡς πιστεύω, ἡ δύναμις τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος ἦτο τοσαύτη ὥστε παρὰ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἀναγνώρισιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου (τῆς λατινικῆς ἐννοίας), ἀφῆκεν εἰς τὸ ὑποσυνειδητὸν τῶν οὕτως ἐνωθέντων ἱκανὸν ὑπόλειμμα ὀρθοδόξου συνειδήσεως, ἡ ὁποία φυσικολογικῶς τοῦλάχιστον καὶ σιωπηλῶς, δυσανασχετεῖ διὰ τὴν αὐταρχικὴν αὐθεντίαν τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως, ξένην πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐλευθεριότητα. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὰ τμήματα ταῦτα διετέλουν ὑπὸ χαμηλοτέραν μόρφωσιν καὶ χαμηλότερον πολιτισμόν, τὸ ὑποσυνειδητὸν των δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀναπτύξῃ οἰανδήποτε ἀντιδρασίαν, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁμως ἀνῆλθε τὸ ἐπίπεδον μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἀνώτατοι κληρικαὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τύπου νὰ ὑπολογίζωνται σοβαρῶς ὡς ἱκανοὶ διὰ νὰ ἀνέλθουν ἐνδεχόμενως καὶ εἰς τὸ ὑπατον ἀξίωμα τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως, ἀμέσως προέκυψαν καὶ προκύπτουν μερικαὶ ἀντιρρήσεις καὶ ἀντιδράσεις κατὰ τοῦ πλήρους ἐκλατινισμοῦ τοῦ ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας προερχομένου στοιχείου τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας, ἂν καὶ βεβαίως τοῦ στοιχείου τούτου ἡ ἀφομοίωσις αὕτη ἔχει οὐσιαστικῶς ἀποτελειωθεῖ.

Καὶ ἐν προκειμένῳ, ἡ δημοσιευθεῖσα κωδικοποίησις, δι' οὗς λόγους θὰ εἴπωμεν προῖόντες, ἔθιξεν εἰς τὰ καίρια, ἐφ' ὅσον αἱ πληροφορίαι μου εἶναι ἀκριβεῖς, ὠρισμένους ἀνωτάτους ἀξιωματούχους τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ βυζαντινοῦ τύπου καὶ δὲν ἔλλειψε καὶ ἡ καθ' οἰονδήποτε τρόπον σαφῶς ἐκδηλωθεῖσα δυσφορία καὶ δυσαρέσκειά των, διὰ τὴν δι' ὠρισμένων τμημάτων τῆς κωδικοποιήσεως ἐμφανιζομένην κατάθλιψιν καὶ ἐπιβολὴν τῆς λατινικῆς νοοτροπίας καὶ τοῦ λατινικοῦ συστήματος ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν.

Πράγματι δὲ οἱ οὐνιτικοὶ ἐκεῖνοι κύκλοι, διατηροῦντες βαθυτέραν τινὰ συνειδησιν τῆς ἐξ ἧς προῆλθον Ὁρθοδοξίας, εἰς πολλὴν εὐρέθησαν ἀμηχανίαν καὶ δυσχέρειαν πρὸ τοῦ ἀνωτέρω διατυπωθέντος βασικωτάτου ἐρωτήματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν τῆς Οὐνίας. Διότι ἔστω καὶ ὀλίγοι, ἀλλὰ σημαντικοὶ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι τῶν Οὐνιτῶν, παρὰ τὴν ἀναμφισβητήτως γνησίαν ρωμαιοκαθολικὴν των συνειδησιν,

μὴ ἀπωλέσαντες ἐξ ὀλοκλήρου καὶ τὴν βαθυτέραν ὀρθόδοξον, δὲν ἦτο δυνατόν ἢ νὰ δυσφερῆσουν διὰ τὴν ἐν τῇ νέᾳ κωδικοποιήσει περίληψιν στοιχείων ξένων πρὸς τὸ αὐστηρὸν Κανονικὸν Δίκαιον τῆς Ἀνατολῆς καὶ διὰ τὸν σχετικὸν ἐκλατινισμὸν τῆς κανονικῆς τάξεως τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀγνοοῦν διατάξεις περὶ προσώπων καὶ ἀξιωματῶν οἰοεὶ ὑποτιμητικῶν, ἕνεκα τῆς σημασίας τὴν ὁποῖαν ἀφ' ἑαυτῆς ἔχει ἡ τῆς ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς τάξης, (ὡς τῶν καρδιναλίων ἔναντι τῶν πατριαρχῶν, μητροπολιτῶν ἢ καὶ ἄλλων ἀνωτέρων ἀξιωματούχων τῆς οὐνιτικῆς ἱεραρχίας). Καὶ ἀληθῶς οἱ κύκλοι οὗτοι, ἐφ' ὅσον ἐρμηνεύω καλῶς τὰς ἀπόψεις των, ἂν καὶ ἀναγνωρίζουν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς (μιαῆς) Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποῖαν καὶ οὗτοι ἀνήκουν, χάριν τῆς ἐνότητος αὐτῆς, (καθ' ἡμᾶς βεβαίως οὐχὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς τοῦ συνδέσμου τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης) καὶ ἂν καὶ παραδέχονται τοὺς ὑπὲρ τούτου προβαλλομένους ἱστορικοὺς λόγους (τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ἀκριβῶς διὰ τὴν ἱστορικότητά των δὲν ἀναγνωρίζομεν), ἐν τούτοις δὲν θεωροῦν ἴσως τὸ πρωτεῖον τοῦτο ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὴν οὐσίαν του καταλυτικὸν (κατὰ τὴν μονομερῆ ῥωμαιοκαθολικὴν ἀντίληψιν) τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας τῶν ἐπὶ μέρους Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν κ.λ.π. Διεκδικοῦντες δὲ τὸ ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργανισμῷ (οἰοεὶ κατ' ὀρθόδοξον ἀντίληψιν) ἀνεπαφον τοῦ κύρους των, οὐδαμῶς θεωροῦν τοῦτο ἀπὸ τῆς παπικῆς ἐξουσίας κατ' ἀπόλυτον τρόπον (ὡς ἡ λατινικὴ ἱεραρχία) ἐξηρητημένον. Ἡ παπικὴ αὕτη ἐξουσία, ὀρθῶς φρονοῦν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλύῃ καὶ ἐξαφανίσῃ (καὶ τὸ τελευταῖον ἔχρος τῆς ἀφ' ἑαυτῆς ὑφισταμένης ἱερατικῆς ἐξουσίας ὡς ἐν τῇ Δύσει), ἥτις ἀνήκει τῇ τὴν θείαν χάριν διαχειριζομένη Ἐκκλησίᾳ καὶ οὐχὶ τῷ Πάπα προσωπικῶς, ὅστις ὁσαδῆποτε (κατὰ τὴν ἀντίληψιν του) καὶ ἂν ἔχη λάβει δικαίωματα καὶ προνόμια, δὲν ἔλαβε προφανῶς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς καταργήσεως τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων (ἀφοῦ οὔτε ὁ Πέτρος τοιαύτην τινὰ προὔβαλε ἀξίωσιν) καὶ τῶν διαδόχων των ἐπισκόπων, διὰ τῆς συγκεντρώσεως ὀλοκλήρου τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας εἰς τὸ πρόσωπόν του, τῆς καθιστώσεως τούτους ἀπλᾶ ἐκείνου καὶ οἰοεὶ ἄβουλα ὄργανα.

Γνωρίζομεν ἐπαναλαμβάνων — διότι δὲν ἔμειναν καὶ ἐντελῶς μακρὰν τῆς δημοσιότητος — ὅτι παρόμοιαι ἀντιλήψεις ἐξεδηλώθησαν παρ' ἡγετικῶν τῆς Οὐνίας στελεχῶν, ἀρνηθέντων ἀκόμη καὶ τὴν ἀποδοχὴν προσφερθέντων ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν τίτλων (τοῦ καρδιναλικοῦ ἀξιώματος) καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐξ ἄσεβοῦς ἢ προπετοῦς διαθέσεως ἔναντι τῆς κορυφῆς τῆς Ἐκκλησίας των, ἀλλ' ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι, οἱ κατεχόμενοι ὑπ' αὐτῶν ἀνώτεροι μάλιστα ἐπισκοπικοὶ βαθμοὶ (Πατριάρχου), εἶναι ἀνώτεροι τῶν προσφερομένων τῆς ρωμαιοκαθολικῆς ἱεραρχίας, διότι ἐνῶ οἱ πρῶτοι προσφέρονται, οἱ δεῦτεροι κατ' οὐσίαν ὑπάρχουν φυσιολογικῶς, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιδρασάντων πως διὰ τὸν πλήρη ἐξαφανισμὸν καὶ τοῦ τελευταίου ἔχρους τῆς ἰδίας καὶ πηγαίας ἐξ ἀνατολῆς ἱερατικῆς των ἐξουσίας.

Βεβαίως ἡ διατήρησις τοιούτων ἀνιλήψεων στενοχωρεῖ τοὺς ἀρμοδίους ἐν τῷ Βατικανῷ κύκλῳ, ἀλλὰ προφανῶς ἐπὶ παραβλέψει τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ ἀνεμπόδιτος διατήρησις ἐκ μέρους τῶν ὡς ἄνω οὐνιτικῶν κύκλων ὀρισμένων δικαιωμάτων των ἐναντι τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας τοῦ Πάπα, ἀποτελεῖ στοιχεῖον ἐπαφῆς σπουδαιότατον ἐνδεχομένων μελλοντικῶς σοβαρῶν ἐνωτικῶν διαπραγματεύσεων τῶν ἐν τούτῳ δισταμένων δύο μεγάλων πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν. Τοιαύτη ἐσωτερικώτερα ὀρθόδοξος διάθεσις τῶν ὡς ἄνω ἡγετικῶν οὐνιτικῶν κύκλων, ἔστω καὶ ἂν ὅλως φυσικῶς δὲν ἐξεδηλοῦτο εἰς τὸ σύνολόν τῆς συνεπῆς, δὲν θὰ ἄφηνεν ἡμᾶς τοὺς ὀρθοδόξου ἀνευδότητους καὶ ἐντελῶς ἀσυγκινήτους, διότι ἐπ' αὐτῆς, διασωζούσης ἔστω καὶ ἀσθενῆ τινα σύνδεσμον ὀρθοδόξου ἐπαφῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ συζήτησις καὶ προσπάθεια γεφυρώσεως ἢ ἀρχῆς γεφυρώσεως τοῦ χάσματος δι' αὐτῶν, ὅποτε καὶ ἡ Οὐνία δὲν θὰ ἀπεδεικνύετο ἄνευ ἀξίας καὶ σημασίας, οὐχὶ διὰ τὴν οὐνιτικὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπὶ καθαρᾶς ὀρθοδόξου βάσεως μελλοντικὴν ἔνωσιν.

Ἀληθῶς δὲ δὲν θὰ ἦτο ἕξω θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιολογικῆς συζητήσεως καὶ προσοχῆς ἢ ὡς ἄνω θέσις τῶν Οὐνιτῶν, ἦτις, ἂν δὲν σφάλλομαι, ἔχει τὴν ἐξῆς περίπου μορφήν: Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ παπικοῦ πρωτείου δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν (ὡς παρὰ λατίνους) τῆς οὐσιαστικῆς καταργήσεως (ἢ ἔστω ἀπορροφήσεως διὰ συγκρεντρώσεως) τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας καὶ ὑποστάσεως τῶν ἄλλων, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὸ δικαίωμα ἐκείνου τῆς ἀναγνώρισεως καὶ ἐπικυρώσεως τῆς κατὰ τὴν κανονικὴν τάξιν ἀποκτηθείσης ἱερωσύνης ἰδίᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων (Πατριαρχῶν, Μητροπολιτῶν, Ἐπισκόπων κλπ.), οἵτινες καὶ καθιστάμενοι ἐνεργοῦσι κυριαρχικῶς καὶ ἀνεμπόδιστως τὰ τῆς ἱερατικῆς των ἐξουσίας ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Πάπα, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἐσήμαινε τοῦτο κατάλυσις τῆς κανονικῶς κτηθείσης ἱερατικῆς ἐξουσίας, ἀπαράδεκτον διὰ τοὺς ἔχοντας συνείδησιν ἱερατικὴν τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ οὐχὶ παπικῆ ἐξουσία καταστάσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὀργανισμῷ.

Λυπούμεθα ἂν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὡς ἄνω σημείων ἀπεμακρύνθη-
 μέν πως τοῦ κυρίου μας θέματος, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ νέον *Motu Proprio*, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ ὄργανα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἡ ἐξέτασις τοῦ βασικῷ ζητήματος εἶναι ἀπαραίτητος ὡς βάσις καὶ ἀφετηρία τοῦ ζητήματος τῆς κωδικοποιήσεως καὶ δὴ τῆς ἀναφερομένης εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὴν ἱερατικὴν των ἐξουσίαν, ἢ ὅποια εἶναι ἐκφρασις τῆς πραγματικῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Σχετικῶς μάλιστα, εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἂν αἱ τυχόν πραγματικώτεροι ἀντιρρήσεις τῶν οὐνιτικῶν ἡγετῶν, περισσότερον ἐπίμονοι οὔσαι διὰ καταλλήλου-δὲν ἐννοοῦμεν ἐπαναστατικῆς-διαφωτιστικῆς ἐνεργείας των, θὰ ἔκαμpton τὴν βατικανὴν ἀκαμψίαν ἐπὶ κατανοήσει ὀρισμένων πραγμάτων, τὴν ὅποιαν ἐμποδίζει μακρὰ καὶ μονομερῆς ἀντίληψις

τῶν βατικανῶν κύκλων καὶ πρεπούση οὕτω προπαρασκευῇ περισσότερον ἐλπιδοφόρων ἐξελέξωσαν πρὸς τὴν ἔνωσιν ἀπὸ τῆς Οὐνίας, ὁπότε καὶ αὕτη, οὐχὶ ὡς ἀρχικῶς κακῶς ἐλογίσθη καὶ ἐχρησιμοποιήθη, θὰ ἀπέβαινεν ἴσως εἰς εὐλογίαν διὰ τὴν ἄρσιν τῆς διαιρέσεως καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ. Τὸ πρᾶγμα εἶναι δύσκολον, ἀλλ' ἡ ἀληθινὴ πίστις δύναται καὶ ὄρη μεθιστάναι.

III

Ἄλλὰ ποῖα εἶναι τὰ σημεῖα τῆς κωδικοποιήσεως εἰς τὰ ὁποῖα προσκρούει ἡ ὀρθόδοξος συνειδήσις καὶ ἀντίληψις; Ταῦτα εἶναι: 1ον) Ἡ γλῶσσα: Βεβαίως ἡ ἐπίσημος καὶ ἐνιαία γλῶσσα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ λατινικὴ καὶ ὀρθῶς, προκειμένου περὶ παραρτήματος ταύτης, προῦκρίθη ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς. Ἐπειδὴ ὅμως πρόκειται περὶ κωδικοποιήσεως τῶν κανόνων τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἐκ τῶν ὁποῖαν εἰ πλεῖστοι καὶ σπουδαιότεροι εἶναι πρωτοτύπως γεγραμμένοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, προφανῶς ὑπερτερῶντες τῶν εἰς συριακὴν ἢ ἄρμενικὴν ἢ κοπτικὴν κλπ. γλῶσσαν γεγραμμένων, θὰ ἀνέμενέ τις, ὅτι διὰ τὴν κωδικοποίησιν τῶν κανόνων καὶ τοῦ δικαίου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας θὰ προῦκρίνεται ἡ ἐπικρατεστέρα ἑλληνικὴ, διὰ τὸ κλασσικὸν τῆς ἀποδόσεως τῆς κωδικοποιήσεως καὶ διὰ τὴν καὶ ἐν τούτῳ — ἂν βέβαια ὑπάρχει — ἀπόδειξιν καὶ ὑπόδειξιν τῆς ἐν τοῖς κόλποις τῆς ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας διατηρουμένης ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς οὐνιτικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

Ὡς γνωστὸν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, μητρικὴν ἔχουσα γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν, οὐδένα γλωσσικὸν περιορισμὸν θέτει εἰς τὰς διαφόρους αὐτοκεφάλους ἐθνικὰς ἐκκλησίας, ἐκάστη τῶν ὁποῖων χρησιμοποιοῦ τὴν γλῶσσαν τῆς, ἢ γλωσσικὴ ὅμως ἀξία τῶν βασικῶν κειμένων ὡς τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῶν Ἱ. Κανόνων εἶναι ἀπόλυτος. Ἐκαστος δὲ γνωρίζει τὰς δυσκολίας τῆς πιστῆς ἀποδόσεως εἰς ξένην γλῶσσαν τοῦ πρωτοτύπου, ἐν προκειμένῳ τοῦ ἑλληνικοῦ, τὰς ὁποίας δυσκολίας δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγη οὐδ' αὕτη ἢ Βουλγάτα.

Ὡς καὶ ἄλλοτε ὑπέδειξα εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀναξία προσογῆς καὶ ἀπαράδεκτος ἡ ὑπόνοια, ὅτι ἐξ ἑλληνικῆς πλευρᾶς τονισμὸς τῆς θεμελιώδους σημασίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης τῶν πρωτοτύπων κειμένων προέρχεται ἀπὸ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ἔπαρσιν διὰ τὴν ἐξ ἐπόψεως γλώσσης ἑλληνικότητα τῶν κειμένων, διότι καὶ ἂν τοιοῦτὸ τι ἔστω συμβαίνει, τὸ πραγματικὸν γεγονός μὲνει καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν πρωταρχικὴν ἀξίαν τοῦ πρωτοτύπου διὰ τὴν ἀκριβῆ κατανόησιν τοῦ γλωσσικῶς διατυπουμένου νοήματος.

Πῶς εἶναι συνεπῶς δυνατόν ἔργον γεγραμμένον εἰς μίαν οἰανδήποτε γλῶσσαν καὶ ἐν προκειμένῳ τὴν ἑλληνικὴν — νὰ ἐμφανίζεται μὲ ἔνδυμα ἐπίσημον, οὐχὶ εἰς τὴν πρωτότυπον γλῶσσαν του, ἀλλ' εἰς τὴν μετάφρασιν; Ἀφοῦ καὶ αὐταὶ αἱ ἐπίσημοι καὶ κλασσικαὶ μεταφράσεις ἀποκτοῦν κύρος πρωτοτύπου, πῶς

μᾶλλον ἀνωτέραν τούτων κατέχει θέσιν τὸ πρωτότυπον; Τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι οὐχὶ πᾶσαι αἱ κωδικοποιηθεῖσαι διατάξεις εἶναι γεγραμμέναι πρωτοτύπως εἰς τὴν ἑλληνικὴν καταπίπτει ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ περισσότεραι καὶ σπουδαιότεραι τούτων εἶναι πρωτοτύπως γεγραμμέναι εἰς τὴν ἑλληνικὴν, διὰ τὴν τῶν πολλῶν δ' ἄγνοιαν τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, θὰ ἦτο προσφοροτέρα ἢ καὶ τούτων μετάφρασις ἢ διαρρῦθμισις εἰς τὴν πλησιεστέραν ἑλληνικὴν (ἔχι γλωσσικῶς, ἀλλὰ οἰκογενειακῶς καὶ ἰδεολογικῶς) παρὰ εἰς τὴν λατινικὴν. Οὐδὲ ἔλλείπουν ἐκεῖ οἱ μεγάλης ὀλκῆς ἑλληνομαθεῖς, οἱ ὅποιοι θὰ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ διατυπώσουν τὰς κωδικοποιουμένας διατάξεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ νὰ ἀποδώσουν εἰς ταύτην ἐπακριβῶς διὰ τοῦ πλοῦτου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὰς κωδικοποιηθείσας διατάξεις τῶν ἄλλων ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, πρωτοτύπως εἰς ἄλλας ἀνατολικὰς γλώσσας γραφείσας. Εἶναι γνωστὴ ἡ λεπτολογία τῶν κανονολόγων εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν κανόνων, ἦτο λοιπὸν ὀρθὸν νὰ διπλασιασθῇ αὕτη διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἑρμηνείας καὶ τῶν ἐκ τῆς λατινικῆς μεταφράσεως προερχομένων δυσκολιῶν;

Ὡς εἶπομεν, προκειμένου περὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀξίον καὶ δίκαιον ἦτο νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς, ἢ λατινικῆ, καὶ διὰ τὰ ἔξω τῆς κυρίως ἀτμοσφαιρας τῆς τμηματὰ τῆς, ἀλλὰ καὶ πόσον ὠραιότερα καὶ πρακτικώτερα θὰ ἦτο ἢ εἰς ἑλληνικὴν μορφήν ἐμφάνισις τῆς κωδικοποιήσεως τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, τῆς παρὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας γενομένης¹.

2ον) Οὐχὶ ὀλιγώτερον προσκόπτομεν εἰς τοὺς προλόγους τῶν *Motu proprio*, εἰς τοὺς ὁποίους ἐλάχιστα σημεῖα ἐξάρσεως παρέχονται περὶ τῆς ἀξίας τοῦ κανονικοῦ θησαυροῦ τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἱ. Κανόνων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀντικατοπτρίζεται ἡ ζωὴ τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Ὁ τοισμοδὸς τοῦ σημεῖου τούτου ἐπὶ εἰλικρινεστέρων ἐνωτικῶν διαθέσεων θὰ εἶχε μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀδιάβλητον ἐπιδίωξιν τῶν μελλοντικῶς ἐνωτικῶν πρῶτα θεῶν τῶν δύο πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν.

3ον) Ἡ ἐν τοῖς σχολίοις παράθεσις τῶν κωδικοποιηθεισῶν ἀνατολικῶν διατάξεων κατακλύζεται ὑπὸ διατάξεων τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας (συνόδων καὶ παπικῶν ὀρισμῶν), εἰς τρόπον ὥστε διερωτᾶται τις, τί ἄραγε νὰ θέλουν αἱ διατάξεις αὗται, ἐφόσον πρόκειται περὶ κωδικοποιήσεως τῶν Ἱ. Κανόνων τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ εἶναι μὲν εὐλογος ἢ ἀπάντησις, ὅτι δηλ. πρόκειται περὶ τοῦ δικαίου ἐτέρου τμηματος τῆς ἰδίας ρωμαιοκαθολικῆς

1. Ὁλος ἀξιοσημειώτος εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν Ἰακίνθου Δημητρίου καὶ Παν. Εὐστρατιάδου πρόσφατος ἐκδοσις πιστῆς εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν μετάφρασις τοῦ 1ου *Motu proprio* «περὶ διατάξεων τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου διὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν». Ἀθῆναι 1958.

Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πόσον πρακτικώτερον καὶ σύμφωνον πρὸς τὸν φαινομενικῶς ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς γενομένης κωδικοποιήσεως, θὰ ἦτο ἂν δὲν ἐγένετο φανερὰ ἢ προσπάθεια ἀφομοιώσεως καὶ ἰσοπεδώσεως. Ἄν ἐτηρεῖτο ὁ περιορισμὸς εἰς τὸ καθαρῶς καὶ ἀμιγρὲς ἀνατολικὸν δίκαιον καὶ ἐξευρίσκετο ἄλλο μέσον συνδέσεως τούτου πρὸς τὸ λατινικόν, ἢ ἐντύπωσης θὰ ἦτο κατὰ πολὺ ἀνωτέρα.

4ον) Πρὸς συμπλήρωσιν ὁλοκληρωτικὴν τῆς γενομένης λαμπραῆς ἄλλωστε συστηματικῆς ἐμφανίσεως τῆς κωδικοποιήσεως περιελήφθησαν διατάξεις ξέναι ὅπως πρὸς τὸ δίκαιον τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ὡς αἱ περὶ Πάπα, Καρδινάλιων καὶ ἄλλων. Καὶ ναὶ μὲν—τὸ ἐννοοῦμεν—τοῦτο ἐπέβαλεν ἡ ἀπόλυτος ἐνταξίς τοῦ ἀνατολικοῦ συστήματος δικαίου εἰς τὸ λατινικόν τῆς καὶ ἐν τούτῳ μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ συνεπεστέρα πρὸς τὸν τίτλον «τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν» θὰ ἦτο ἢ παράλειψις τῶν διατάξεων τούτων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀμέσου ἐντυπώσεως τοῦ πλήρους ἐκλατινισμοῦ τούτων καὶ εἰς τὸ τέλος ἢ προσθήκη ἀκροτελευτίου κανόνος, δι' οὗ θὰ διευτυπῆτο ἢ αὐτιονόητος δῆλωσις, ὅτι εἶναι ἀνοικτὸς ὁ δρόμος εἰς τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας καὶ εἰς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν (ὡς τοῦτο καὶ γίνεται—καὶ ὡς γνωστὸν παρ' ὀλίγου προσφάτως νὰ ἐγένετο διὰ τῆς ἐκλογῆς Πάπα τοῦ ἀρμενίου Καρδινάλιου ἐκλαμπροτάτου Ἀγκατζιανιάν), ἥτις ἀναγνωρίζεται ὁμότιμος πρὸς τὴν ἱεραρχίαν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπάρχουν καὶ ἄλλα σημεῖα πολλὰ καὶ μάλιστα λεπτομερειακὰ, εἰς τὰ ὁποῖα προσκρούει ἡ ὀρθόδοξος ἀντίληψις, ἀλλὰ ταῦτα θὰ ἐξεταστοῦν ἐν καιρῷ κατὰ τὴν ἐν λεπτομερεῖᾳ ἐξέτασιν περιοδικῶς τῆς ὅλης ἐμφανισθείσης μέχρι τοῦδε κωδικοποιήσεως.

Βεβαίως, ὡς μοῦ ἔλεγεν ἐν σχετικῇ συζητήσει καὶ ὁ γνωστὸς τοῦ Μονάχου κανονολόγος Καθηγητῆς Morsdorf ἐγένοντο τοιαῦται παραχωρήσεις εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν καὶ εἶναι ἀφάνταστοι διὰ τὴν ἱεραρχίαν τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ εἶναι ἴσως ἀφορμὴ πρεπούσης καὶ ἐν καιρῷ κανονικωτέρας διευθετήσεως τῆς λατινικῆς ἱεραρχίας διὰ τῆς ἐκζητήσεως παρομοίων προνομίων παρὰ ταύτης, ἀναλόγων πρὸς τὰ τῆς ἀνατολικῆς, ἐπὶ ἀρμονικωτέρα προσεγγίσει τῶν δύο κλάδων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' εἶναι προφανές ὅτι αὗται δὲν ἀποτελοῦν παραχωρήσεις, ἀλλ' ἀπλῶς περιγραφὴν εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας (καὶ δι' ἱκανῶν μάλιστα περιορισμῶν) τοῦ ἰσχύοντος δικαίου περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις.

Τοῦτο ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω καθοδηγεῖ εἰς ἀντιρρήσεις περὶ τῆς ἀνωτέρας αὐθεντίας καὶ θέσεως ὀρισμένων ὀργάνων ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοιούτων τῆς ἀνατολικῆς, (ὡς φερ' εἰπεῖν, τοῦ Καρδινάλιου ἐναντι τοῦ Πατριάρχου ἢ Ἀρχιεπισκόπου), διὸ καὶ μετὰ δυσκο-

λίαις ἐγένετο ἀποδεκτὸς ὁ προσφερεθεὶς τίτλος τοῦ Καρδινάλιου εἰς τὸν κατέχοντα τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχου, διότι ὁ κάτοχος τούτου ἐθεώρει ὑποβιβασμὸν τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀντίληψιν τὴν ἀποδοχὴν τοῦ τίτλου τοῦ καρδινάλιου ἔναντι τοῦ κανονικῶς καὶ δι' ἐκλογῆς κατεχομένου τίτλου τοῦ Πατριάρχου καὶ Ἀρχιεπισκόπου, ἀλλὰ ταῦτα ἀποτελοῦν ζητήματα ἐσωτερικῆς διευθετήσεως τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια ἐκφεύγουν τοῦ ἰδικοῦ μας ἐνδιαφέροντος.

“Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἡ γενομένη μέχρι τοῦδε κωδικοποίησις ἀποτελεῖ ἔργον ἐπιστημονικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν μεγάλης σημασίας καὶ ὀλιγῆς καὶ οὐ μόνον συγχαίρομεν τὴν προλαβοῦσαν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν κατάρτισίν της, ἀλλὰ καὶ φανερῶς εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰ παρεχόμενα εἰς ἡμᾶς διδάγματα διὰ τὴν καὶ ὑφ' ἡμῶν προετοιμασίαν τῆς ἰδικῆς μας κωδικοποιήσεως, ἣτις καὶ ἀνάγκη καὶ θὰ φέρῃ τὸν ἀμιγῆ καὶ περιωρισμένον χαρακτῆρα κωδικοποιήσεως τῆς νομιθεσίας τῆς Ὁρθοδόξου ἀποκλειστικῶς Ἐκκλησίας.

IV

Πρὸς πληρεστέραν γνῶσιν τῆς ἤδη γενομένης κωδικοποιήσεως, παρέχομεν κατωτέρω τοὺς τίτλους καὶ τὴν διάταξιν τῆς κωδικοποιήσεως, ὡς αὕτη ἀκριβῶς ἔχει, καὶ ἐν τῇ πρωτοτύπῳ λατινικῇ γλώσσῃ, ἐπιφυλασσόμενοι λεπτομεροῦς αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον ἀναλύσεως.

A.

MOTU PROPRIO DATAE

De Disciplina Sacramenti Matrimonii pro Ecclesia Orientali «Crebrae allatae»

τῆς 22ας Φεβρουαρίου 1949

De Sacramento Matrimonii Can. 1-8:

CAPUT I

De iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent et praesertim de publicationibus matrimonialibus Can. 9— 24

CAPUT II

De impedimentis in genere Can. 25— 47

CAPUT III

De impedimentis prohibentibus Can. 48— 56

CAPUT IV

De impedimentis dirimentibus Can. 57— 71

CAPUT V

De consensu matrimoniali Can. 72— 84

CAPUT VI

De forma celebrationis matrimonii Can. 85— 92

CAPUT VII

De matrimonio conscientiae Can. 93—96

	CAPUT VIII	
De tempore et loco celebrationis matrimonii		Can. 97—98
	CAPUT IX	
De matrimonii effectibus		Can. 99—106
	CAPUT X	
De separatione coniugum	<i>Articulus I</i>	
De dissolutione vinculi		Can. 107—116
	<i>Articulus II</i>	
De separatione tori, mensae et habitationis		Can. 117—121
	CAPUT XI	
De matrimonio convalidatione	<i>Articulus I</i>	
De convalidatione simplici		Can. 122—126
	<i>Articulus II</i>	
De sanatione in radice		Can. 127—130
	CAPUT XII	
De secundis nuptiis		Can. 131
	Τὸ ἕλρον κανόνες 131	

B.

MOTU PROPRIO DATAE

De Iudiciis pro Ecclesia Orientali «Sollicitudinem Nostram»

Τῆς 6ης Ἰανουαρίου 1950

PARS I

De iudiciis in genere		Can. 1—4
	CAPUT I	
De potestate ordinaria et delegata		Can. 5—13
	CAPUT II	
De foro competenti		Can. 14—31
	CAPUT III	
De variis tribunalium gradibus et speciebus		Can. 32—36
	<i>Articulus I</i>	
De tribunali ordinario primae instantiae		Can. 37—71
	<i>Articulus II</i>	
De tribunali ordinario secundae et tertiae instantiae		Can. 72—76
	<i>Articulus III</i>	
De ordinariis Apostolicae Sedis tribunalibus		Can. 77—84
	<i>Articulus IV</i>	
De ordinariis tribunalibus Patriarchalibus et archiepiscopalibus		Can. 85—91
	<i>Articulus V</i>	
De tribunali delegato		Can. 92—93
	CAPUT IV	
De modis evitandi iudicia	<i>Articulus I</i>	
De transactione		Can. 94—97

	<i>Articulus II</i>	
De compromisso in arbitros	Can. 98—122
	CAPUT V	
De disciplina in tribunalibus servanda		
	<i>Articulus I</i>	
De officio iudicum et tribunalis ministrorum	Can. 123—141
	<i>Articulus II</i>	
De ordina cognitionum	Can. 142—148
	<i>Articulus III</i>	
De terminis et dilationibus	Can. 149—150
	<i>Articulus IV</i>	
De loco et tempore iudicii	Can. 151—154
	<i>Articulus V</i>	
De personis ad disceptationem iudicalem admittendis et de modo conficiendi et conservandi acta.	Can. 155—160
	CAPUT VI	
De partibus in causa		
	<i>Articulus I</i>	
De actore et reo convento	Can. 161—169
	<i>Articulus II</i>	
De procuratoribus ad lites et advocatis	Can. 170—183
	CAPUT VII	
De actionibus et exceptionibus	Can. 184—188
	<i>Articulus I.</i>	
De rei sequestratione et inhibitionae exercitii iuris et de necessariis alimentis ad tempus praestandis	Can. 189—195
	<i>Articulus II</i>	
De actionibus ex novi operis nuntiatione et damno infecto	Can. 196—198
	<i>Articulus III</i>	
De actionibus ob nullitatem actuum	Can. 199—203
	<i>Articulus IV</i>	
De actionibus rescissoriis et de restitutione in integrum	Can. 204—209
	<i>Articulus V</i>	
De actionibus reconventionalibus	Can. 210—212
	<i>Articulus VI</i>	
De actionibus seu remediis possessoriis	Can. 213—220
	<i>Articulus VII</i>	
De extinctione actionum	Can. 221—225

PARS II

DE IUDICIO CONTENTIOSO

Sectio I

De Iudicio contentioso in genere.

CAPUT I

De causae introductione

Articulus I

De libello litis introductorio Can. 226—232

	<i>Articulus II</i>	
De citatione et denuntiatione actuum iudicialium	CAPUT II	Can. 233—247
De litis contestatione	CAPUT III	Can. 248—253
De litis instantia	CAPUT IV	Can. 254—263
De interrogationibus partibus in iudicio faciendis	CAPUT V	Can. 264—268
De probationibus	<i>Articulus I</i>	Can. 269—271
De confessione partium	<i>Articulus II</i>	Can. 272—275
De testibus et attestationibus	<i>Articulus III</i>	Can. 276—314
De peritis	<i>Articulus IV</i>	Can. 315—328
De accessu et recognitione iudiciali	<i>Articulus V</i>	Can. 329—334
De probatione per documenta	<i>Articulus VI</i>	Can. 335—347
De praesumptionibus	<i>Articulus VII</i>	Can. 348—351
De iureiurando partium	CAPUT VI	Can. 352—36
De causis incidentibus	<i>Articulus I</i>	Can. 361—366
De contumacia	<i>Articulus II</i>	Can. 366—375
De interventi tertii in causa	<i>Articulus III</i>	Can. 376—377
De attentatis lite pendente	CAPUT VII	Can. 378—381
De processus publicatione de conclusione in causa et de causae discussione	CAPUT VIII	Can. 382—391
De sententia	CAPUT IX	Can. 392—401
De iuris remediis contra sententiam	<i>Articulus I</i>	Can. 402
De appellatione	<i>Articulus II</i>	Can. 403—417
De querela nullitatis contra sententiam	<i>Articulus III</i>	Can. 418—424
De oppositione tertii	CAPUT X	Can. 425—458
De re iudicata et de restitutione in integrum	CAPUT XI	Can. 429—434
De expensis iudicialibus et gratuito patrocinio		

	<i>Articulus I</i>	
De expensis iudicialibus		Can. 435—440
	<i>Articulus II</i>	
Degratuito patrocinio aut expensarum iudicialium deminutione		Can. 441—444
	CAPUT XII	
De executione sententiae		Can. 445—452
	Sectio II	
De Iudicio Contentioso eorum unico iudice		Can. 453—467
	Sectio III	
	De causis matrimonialibus	
	CAPUT I	
De foro competenti		Can. 468—473
	CAPUT II	
De tribunali constituendo		Can. 474—477
	CAPUT III	
De iure accusandi matrimonium et postulandi dispensationem super rato et non consummato		Can. 478—480
	CAPUT IV	
De probationibus		Can. 481—489
	CAPUT V	
De publicatione processus, conclusionem in causa et sententia		Can. 490—492
	CAPUT VI	
De appellationibus		Can. 493—497
	CAPUT VII	
De casibus exceptis a regulis hucusque traditis		Can. 498—500
	Sectio IV	
De causis contra sacram ordinationem		Can. 501—506

PARS III

DE IUDICIO CRIMINALI

	CAPUT I	
De iis quae praesunt iudicio criminali		
	<i>Articulus I</i>	
De accusatoria actione et denuntiatione		Can. 507
	<i>Articulus II</i>	
De inquisitione		Can. 513—520
	<i>Articulus III</i>	
De corruptione delinquentis		Can. 521—528
	CAPUT II	
De ipso iudicio criminali		Can. 529
	<i>Articulus I</i>	
De causae introductione et litis contestatione		Can. 530—543
	<i>Articulus II</i>	
De ordine cognitionum		Can. 544—546
	<i>Articulus III</i>	
De partibus privatis et de actione civili ex delicto orta		Can. 547—554

	<i>Articulus IV</i>	
De causae instructione deque probationibus	Can. 555—567
	<i>Articulus V</i>	
De cause discussionem et definitionem	Can. 568—572
	<i>Articulus VI</i>	
De iuris remediis contra sententiam deque executione sententiae	Can. 573—575
	<i>Articulus VII</i>	
De expensis iudicialibus	Can. 576
	Τὸ ὅλον Κανόνας 576	

Γ'

MOTU PROPRIO DATAE

De religiosis, de bonis Ecclesiae temporalibus de verborum
significatione pro ecclesiis orientalibus «Postquam apostolicis Litteris»

Τῆς 9ης Φεβρουαρίου 1952

PARS I.

De monachis ceterisque religiosis	Can. 1— 6
	CAPUT I	
De erectione et suppressione Religionis, provinciae, domus	Can. 7— 22
	CAPUT II	
De religionum regimine		
	<i>Articulus I</i>	
De superioribus et de synaxibus	Can. 23— 49
	<i>Articulus II</i>	
De confessariis et cappellanis	Can. 50— 62
	<i>Articulus III</i>	
De bonis temporalibus eorumque administratione	Can. 63— 69
	CAPUT III	
De admissione in Religionem	Can. 70
	<i>Articulus I</i>	
De postulatu	Can. 71— 73
	<i>Articulus II</i>	
De novitiatu	Can. 74—105
	<i>Articulus III</i>	
De professione religiosa	Can. 106—122
	CAPUT IV	
De ratione studiorum atque de sacra ordinatione suscipienda in monasteriis et in aliis Religionibus quae sint clericales	Can. 123—134
	CAPUT V	
De obligationibus et privilegiis religiosorum		
	<i>Articulus I</i>	
De obligationibus	Can. 135—159
	<i>Articulus II</i>	
De privilegiis	Can. 160—174

Articulus III

De obligationibus et privilegiis religiosi ad ecclesiasticam dignitatem promoti vel parocciam regentis Can. 175—181

CAPUT VI

De transitu ad aliam Religionem Can. 182—186

CAPUT VII

De egressu e Religione Can. 187—196

CAPUT VIII

De dimissione religiosorum Can. 197—198

Articulus I

De dimissione religiosorum qui vota temporaria in quavis Religione nuncuparunt Can. 199—201

Articulus II

De dimissione religiosorum qui vota perpetua nuncuparunt in Congregatione clericali non exempta vel laicali et in mulierum monasterio vel Ordine. Can. 202—205

Articulus III

De processu iudiciali in dimissione virorum religiosorum qui vota perpetua nuncuparunt in monasterio cuiusvis conditionis iuridicae vel Ordine et in Congregatione clericali exempta Can. 206—219

Articulus IV

De religiosis dimissis qui vota perpetua nuncuparunt Can. 220—223

CAPUT IX

De societatibus sive virorum sive mulierum ad instar religiosorum, sine votis publicis viventium Can. 224—231

PARS II

De bonis Ecclesiae temporalibus Can. 232—235

CAPUT I

De bonis ecclesiasticis aquirendis Can. 236—256

CAPUT II

De bonis ecclesiasticis administrandis Can. 257—277

CAPUT III

De contractibus Can. 278—293

CAPUT IV

De piis foundationibus Can. 294—301

PARS III

De verborum significatione. Can. 302—325

Τὸ ἕλον κανόνες 325

Δ.

MOTU PROPRIO DATAE

De ritibus Orientalibus de personis pro ecclesiis orientalibus «Cleri Sanctitati»

Τῆς 2ας Ἰανουαρίου 1957.

Titulus I

De ritibus orientalibus Can. 1—15

Titulus II

De personis physicis et moralibus		
	CAPUT I	
De personis physicis	Can. 16—26
	CAPUT II	
De personis moralibus	Can. 27—31
	CAPUT III	
De iis quae sunt personis tam physicis quam moralibus communia	Can. 32—37

Titulus III

De clericis in genere	Can. 38—43
	CAPUT I	
De clericorum adscriptione alicui eparchiae vel Religioni	Can. 44—52
	CAPUT II	
De iuribus et privilegiis clericorum	Can. 53—59
	CAPUT III	
De obligationibus clericorum	Can. 60—87
	CAPUT IV	
De officiis ecclesiasticis		
	Articulus I	
De provisione officiorum ecclesiasticorum	Can. 88—124
	Articulus II	
De amissione officiorum ecclesiasticorum	Can. 125—137
	CAPUT V	
De potestate ordinaria et delegata	Can. 138—154
	CAPUT VI	
De reductione clericorum et statum laicalem	Can. 155—158

Titulus IV

De clericis in specie

PARS I

De suprema potestate deque iis qui eiusdem sunt canonico iure participes	Can. 159—161
	CAPUT I	
De Romano Pontefico	Can. 162—166
	CAPUT II	
De oecumenica Synodo	Can. 167—174
	CAPUT III	
De Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus	Can. 175—187
	CAPUT IV	
De Curia Romana	Can. 188—191
	Articulus I	
De Sacris Congregationibus	Can. 192—203

	<i>Articulum II</i>	
De Tribunalibus Curiae Romanae	Can. 204—205
	<i>Articulus III</i>	
De officiis Curiae Romanae	Can. 206—210
	CAPUT V	
De legatis Romani Pontificis	Can. 211—215
	CAPUT VI	
De patriarchis	Can. 216—220
	<i>Articulus I.</i>	
De electione Patriarcharum	Can. 221—239
	<i>Articulus II</i>	
De iuribus et obligationibus Patriarcharum	Can. 240—282
	<i>Articulus III.</i>	
De privilegiis Patriarcharum	Can. 283—285
	<i>Articulus IV</i>	
De curia patriarchali	Can. 286—305
	<i>Articulus V.</i>	
De sede patriarchali vacante vel impediae	Can. 306—314
	CAPUT VII	
De Archiepiscopis ceterisque Metropolitibus	Can. 315—339
	CAPUT VIII	
De Synodis patriarchalibus, archiepiscopalibus, provincialibus, plurium rituum vel plurium provinciarum	Can. 340—351
	CAPUT IX	
De Administratoribus apostolicis	Can. 352—361
	CAPUT X.	
De Exarchis		
	<i>Articulus I.</i>	
De Exarchis qui extra patriarchatus praesunt territorio proprio	Can. 362—365
	<i>Articulus II</i>	
De Exarchis qui praesunt territorio non proprio	Can. 366—391
PARS II		
De potestate episcopali deque iis qui eam participant		
	CAPUT I.	
De Episcopis	Can. 392—416
	CAPUT II.	
De Coadiutoribus et Auxiliaribus Episcoporum	Can. 417—421
	CAPUT III.	
De Conventu eparchiali	Can. 422—428
	CAPUT IV	
De curia eparchiali	Can. 429—431
	<i>Articulus I</i>	
De Syncelo et oeconomo	Can. 432—438
	<i>Articulus II</i>	
De cancellario aliisque notariis et archivo episcopali	Can. 439—451

	<i>Articulus III.</i>	
De examinadoribus eparchialibus et parochis consultoribus		Can. 452—457
	CAPUT V.	
De consultoribus eparchialibus		Can. 458—566
	CAPUT VI.	
De Sede inpedita aut vacante ac de Administratore eparchiae vacantis		Can. 467—482
	CAPUT VII.	
De protopresbyteris		Can. 483—488
	CAPUT VIII.	
De parochis		Can. 489—512
	CAPUT IX.	
De vicariis paroecialibus		Can. 513—518
	CAPUT X.	
De ecclesiarum rectoribus		Can. 519—526
	TITULUS V	
	<i>De Laicis</i>	
	CAPUT I.	
De fidelium consociationibus in genere		Can. 530—547
	CAPUT II.	
De fidelium consociationibus in specie		Can. 548—558

Τὸ ὅλον κανόνας 558

ΑΜΙΑΚΑΣ Σ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

100—101	102—103	104—105	106—107	108—109	110—111	112—113	114—115	116—117	118—119	120—121	122—123	124—125	126—127	128—129	130—131	132—133	134—135	136—137	138—139	140—141	142—143	144—145	146—147	148—149	150—151	152—153	154—155	156—157	158—159	160—161	162—163	164—165	166—167	168—169	170—171	172—173	174—175	176—177	178—179	180—181	182—183	184—185	186—187	188—189	190—191	192—193	194—195	196—197	198—199	200—201	202—203	204—205	206—207	208—209	210—211	212—213	214—215	216—217	218—219	220—221	222—223	224—225	226—227	228—229	230—231	232—233	234—235	236—237	238—239	240—241	242—243	244—245	246—247	248—249	250—251	252—253	254—255	256—257	258—259	260—261	262—263	264—265	266—267	268—269	270—271	272—273	274—275	276—277	278—279	280—281	282—283	284—285	286—287	288—289	290—291	292—293	294—295	296—297	298—299	300—301	302—303	304—305	306—307	308—309	310—311	312—313	314—315	316—317	318—319	320—321	322—323	324—325	326—327	328—329	330—331	332—333	334—335	336—337	338—339	340—341	342—343	344—345	346—347	348—349	350—351	352—353	354—355	356—357	358—359	360—361	362—363	364—365	366—367	368—369	370—371	372—373	374—375	376—377	378—379	380—381	382—383	384—385	386—387	388—389	390—391	392—393	394—395	396—397	398—399	400—401	402—403	404—405	406—407	408—409	410—411	412—413	414—415	416—417	418—419	420—421	422—423	424—425	426—427	428—429	430—431	432—433	434—435	436—437	438—439	440—441	442—443	444—445	446—447	448—449	450—451	452—453	454—455	456—457	458—459	460—461	462—463	464—465	466—467	468—469	470—471	472—473	474—475	476—477	478—479	480—481	482—483	484—485	486—487	488—489	490—491	492—493	494—495	496—497	498—499	500—501	502—503	504—505	506—507	508—509	510—511	512—513	514—515	516—517	518—519	520—521	522—523	524—525	526—527	528—529	530—531	532—533	534—535	536—537	538—539	540—541	542—543	544—545	546—547	548—549	550—551	552—553	554—555	556—557	558—559	560—561	562—563	564—565	566—567	568—569	570—571	572—573	574—575	576—577	578—579	580—581	582—583	584—585	586—587	588—589	590—591	592—593	594—595	596—597	598—599	600—601	602—603	604—605	606—607	608—609	610—611	612—613	614—615	616—617	618—619	620—621	622—623	624—625	626—627	628—629	630—631	632—633	634—635	636—637	638—639	640—641	642—643	644—645	646—647	648—649	650—651	652—653	654—655	656—657	658—659	660—661	662—663	664—665	666—667	668—669	670—671	672—673	674—675	676—677	678—679	680—681	682—683	684—685	686—687	688—689	690—691	692—693	694—695	696—697	698—699	700—701	702—703	704—705	706—707	708—709	710—711	712—713	714—715	716—717	718—719	720—721	722—723	724—725	726—727	728—729	730—731	732—733	734—735	736—737	738—739	740—741	742—743	744—745	746—747	748—749	750—751	752—753	754—755	756—757	758—759	760—761	762—763	764—765	766—767	768—769	770—771	772—773	774—775	776—777	778—779	780—781	782—783	784—785	786—787	788—789	790—791	792—793	794—795	796—797	798—799	800—801	802—803	804—805	806—807	808—809	810—811	812—813	814—815	816—817	818—819	820—821	822—823	824—825	826—827	828—829	830—831	832—833	834—835	836—837	838—839	840—841	842—843	844—845	846—847	848—849	850—851	852—853	854—855	856—857	858—859	860—861	862—863	864—865	866—867	868—869	870—871	872—873	874—875	876—877	878—879	880—881	882—883	884—885	886—887	888—889	890—891	892—893	894—895	896—897	898—899	900—901	902—903	904—905	906—907	908—909	910—911	912—913	914—915	916—917	918—919	920—921	922—923	924—925	926—927	928—929	930—931	932—933	934—935	936—937	938—939	940—941	942—943	944—945	946—947	948—949	950—951	952—953	954—955	956—957	958—959	960—961	962—963	964—965	966—967	968—969	970—971	972—973	974—975	976—977	978—979	980—981	982—983	984—985	986—987	988—989	990—991	992—993	994—995	996—997	998—999	1000—1001
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------